

It is concluded that the purpose outlines the strategic level of activity in the field of crime fighting, and the task is a manifestation of tactics for the prevention of criminal offenses, which detail the general and special goals. The main criminal procedural tasks of the inquirer are defined in Art. 2 and are implemented by means of the powers specified in Art. 40-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, are directly dependent on the types of criminal practices detected and investigated by the inquirer, namely criminal misdemeanors with the implementation of a criminological component – prevention of criminal offenses through the primary accumulation of empirical material, the creation of an information and analytical base on the causes and conditions of crime and determination of effective means of prevention.

The general tasks of the inquirer should include the protection of the individual, society, and the state from criminal offenses, protection of the rights, freedoms, and legitimate interests of the participants in criminal proceedings, as well as ensuring a quick, complete, and impartial investigation. The inquirer directs his efforts to the special tasks that stand at various stages of the investigation: a) prevention of prepared and immediate termination of already started criminal offenses; b) the most complete identification during the investigation of the causes of criminal misdemeanors and the conditions that contributed to their commission; c) taking the necessary measures to eliminate them.

Keywords: *purpose, tasks, inquiry, inquirer, criminal offense, criminal misdemeanor, criminal proceedings, prevention.*

УДК 343.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-325-334

Павло ТКАЧЕНКО©

аспірант

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ, ЯКА ВЧИНЯЄТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Стаття містить аналіз кримінологічної характеристики злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями. Результати дослідження висвітлюють основні показники щодо осіб-учасників організованих груп та злочинних організацій, кількісні показники, предмети і знаряддя вчинення протиправних дій.

У межах дослідження детально аналізується масштаб та види кримінальних правопорушень, які вчиняються злочинними групами, включно з незаконним обігом наркотиків, зброї, вибухівки, людською торгівлею та іншими, протиправними, кримінально-караними діями. Додатково приділено увагу важливості кооперації та зв'язків між злочинними організаціями, зокрема міжрегіональними і транснаціональними. Виділено сфери, на які посягають учасники груп та організацій в процесі протиправної діяльності.

Ця науково-дослідна робота може бути корисною для правоохоронців практиків та науковців, спрямованою на розуміння особливостей організованої злочинності та розробку стратегій боротьби з нею. Висвітлення цієї теми сприяє більш глибокому розумінню природи та масштабів цієї проблеми, а також може бути основою для подальших досліджень та розробки заходів протидії та запобігання організованій злочинності.

Ключові слова: *організована злочинність, організовані групи, злочинні організації, бандитизм, кримінологічна характеристика.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві організована злочинність є суттєвою загрозою громадській безпеці, правопорядку та стабільності не тільки окремо взятих регіонів, а й держави загалом, що становить загрозу й національній безпеці. Крім того, тенденції до наявних транснаціональних зв'язків в учасників злочинних груп та організацій становить загрозу міжнародній безпеці. Злочинні організації та організовані групи проявляють високий рівень організованості, спеціалізацію та ієрархічну структуру, що дозволяє їм вчиняти широкий спектр тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. Однак наявна недостатня глибина розуміння сутності цього явища, його

© П. Ткаченко, 2023

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2378-8895>

paul_dp@ukr.net

масштабів та особливостей функціонування із врахуванням сучасного курсу. До цього часу досліджено причини та механізми формування, взаємодії та функціонування злочинних організацій, а також шляхи ефективної боротьби та запобігання цьому явищу. Однак такі дослідження ґрунтувались на застарілих аналітичних даних та статистичній інформації 1990-х та 2000-х років.

Разом з цим у контексті постановки проблеми полягає в потребі ретельного дослідження кримінологічної характеристики злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями. Важливо розкрити основні аспекти цієї проблеми, з'ясувати деталі на основі кількісних та якісних показників. Крім того, нагальність є в дослідженні механізму протиправної діяльності, сферах такої, а також окремих елементів, які притаманні саме організованим групам та злочинним організаціям виділяючи останні на фоні криміногенної картини.

Дослідження цієї проблеми може сприяти вдосконаленню підходів до протидії організованій злочинності, розробці ефективних стратегій залучення правоохоронних органів, науковців, законодавців та громадськості до протидії та запобігання цьому явищу. Результати дослідження можуть бути використані для розробки більш комплексних підходів до протидії організованій злочинності з погляду кримінологічних вчень, а також для поглиблення загального розуміння цієї проблеми в контексті сучасних соціальних, економічних та правових реалій.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Загалом проблематику злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями, крізь призму кримінологічної науки досліджували такі видатні вчені, як І. Даншин, О. Джужа, В. Дрьомін, А. Закалюк, О. Костенко, М. Корнієнко, О. Литвинов, В. Попович, В. Сташис, Т. Качка, М. Хавронюк тощо.

Метою статті є кримінологічне дослідження злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями, визначення кількісно-якісних показників, сфер протиправної діяльності, зв'язків та осіб-учасників.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх десятиліть організована злочинність у світі зазнала кардинальних змін за масштабами та змістом. У своїй початковій формі у ХХ ст. організована злочинність була відповідником прихованого світу мафії, гангстерів і рекетирів. Після закінчення «холодної війни» вплив злочинної діяльності на державотворення, безпеку людини й економічний розвиток став предметом гострого занепокоєння в посткомуністичних країнах і загалом у низці нестабільних та постраждалих від конфліктів держав. За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна у 2017–2018 роках увійшла до списку держав з найвищим рівнем організованої злочинності та посіла 113-тє місце із 137 між Угандою та Тринідад і Тобаго. Організована злочинність в Україні є диференційованим явищем. Істотні регіональні відмінності зумовлені географією, політичною структурою та історичною спадщиною. Портове місто Одеса, відоме своєю дореволюційною організованою злочинністю, на думку деяких вчених, й надалі залишається центром організованої злочинності. Злочинна група, яка займалася створенням місць розпусти, звідництвом і сутенерством, утягненням осіб до заняття проституцією, 2018 року була викрита оперативниками Управління внутрішньої безпеки Національної поліції України (далі – УВБ) та Служби безпеки України (далі – СБУ). Чимало злочинних груп також беруть участь у транснаціональній злочинній діяльності. Східні міста країни відомі злочинами, пов'язаними переважно зі старими номенклатурними структурами. Організована злочинність у Києві тісно пов'язана з будівництвом, нерухомістю, банківською діяльністю, міжнародним повітряним сполученням тощо [1, с. 60–61].

Організована злочинність – це не тільки виклик, що підриває особисту та національну безпеку, але й фактор, що може вплинути на всі сфери безпеки людини, чи то соціальні, політичні, економічні, чи то екологічні [2]. Організована злочинність визначається як групова діяльність п'яти або більше осіб, що характеризується ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які дають змогу їхнім керівникам (лідерам, організаторам) одержувати прибуток або контролювати території та ринки, внутрішні та зовнішні, за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення у легальну економіку [3, с. 321].

Водночас організовані злочинні групи – це специфічні об'єднання осіб, які діють у певній системі та кооперуються для здійснення серйозних та добре спланованих кримінально-караних дій. Вони характеризуються високим рівнем структурованості,

координації та спеціалізації, що дозволяє їм ефективно вчиняти злочини, які не завжди можуть бути виконані окремими особами. Організовані злочинні групи відрізняються від випадкових груп злочинців тим, що вони мають стійку структуру, ієрархію та розподіл обов'язків. У них може бути різнорідна рольова диференціація, включно з лідерами, посередниками, виконавцями, фінансовими спеціалістами тощо. Координація між учасниками здійснюється через злочинні комунікаційні канали, шифрування або інші методи, що роблять їхню діяльність важко виявимою для правоохоронних органів. Організовані злочинні групи можуть займатися різноманітними видами діяльності, такими як наркотоворівля, контрабанда, викрадення, розбій, шахрайство, фінансові махінації тощо. Вони можуть діяти на локальному рівні, а також займатися транскордонною злочинною діяльністю. Організовані злочинні групи можуть мати різний ступінь впливу та розмах діяльності. Вони можуть здійснювати контроль над певними територіями, сферами бізнесу чи навіть впливати на політичні рішення в регіональному сегменті управління. Їхня діяльність може завдавати серйозної шкоди економіці, суспільству та державі в цілому.

Отже, зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне надати кримінологічну характеристику злочинності, яка вчиняється організованими групами та злочинними організаціями. З метою дотримання структурованого змісту кримінологічної характеристики викладемо її основні компоненти, а саме кількісно-якісні показники, абсолютна кількість злочинів та злочинців, коефіцієнти злочинності, динаміка злочинності, структура злочинності тощо.

Тож з метою надання актуальної інформації використовуємо для аналізу статистичні дані Генеральної прокуратури України про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 2018–2022 рр. У 2018 році виявлено 288 організованих груп, з яких 12 злочинних організацій. Тривалість існування груп та організацій в середньому не перевищувала два роки, а саме 202 організовані групи та злочинні організації діяли до одного року, 51 до двох років, 9 від трьох до шести років і лише одна існувала більше шести років, здійснюючи протиправну діяльність.

Кількість осіб в складі 160 організованих груп та злочинних організацій становила три особи, у складі 120 груп нараховувалось від чотирьох до десяти осіб, у складі 7 груп діяли від одинадцяти до двадцяти осіб та понад двадцяти осіб здійснювали кримінально-карані діяння в складі 1 групи.

За участі двадцяти неповнолітніх осіб діяло 7 організованих груп, з корумпованими зв'язками 21, з яких в органах влади та управління 10. Міжрегіональні зв'язки мала 231 особа у складі 41 організованої групи, а транснаціональні 35 осіб у складі 7 організованих груп та злочинних організацій, зокрема на етнічній основі здійснювали протиправну діяльність 17 груп.

Найбільша кількість організованих груп та злочинних організацій, а саме 22 діяли у бюджетній сфері, тимчасом як 7 груп у банківській системі, 4 групи у фінансово-кредитній системі, 4 у вугільній промисловості, 3 у нафтогазовій та по одній групі в електроенергетичному комплексі та сфері земельних правовідносин. Жодної організованої групи або злочинної організації не виявлено у сфері приватизації.

За ознаками створення злочинної організації на кінець 2018 року завершено 11 кримінальних проваджень, за ознаками бандитизму 20, за ознаками умисного вбивства 16, з яких 1 вчинене на замовлення, за ознаками розбою 77, грабежу 5, крадіжки 139, привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем 221, вимагання 45, терористичного акту 7, незаконного переправлення осіб через державний кордон України 15, за ознаками торгівлі людьми 6. В сфері незаконного обігу зброї, зокрема за ст. ст. 262, 263 КК України на кінець звітнього періоду закрито 26 кримінальних проваджень. За ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів учинені організованими групами та злочинними організаціями завершено 706 кримінальних проваджень, зокрема 23 провадження щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, або фальсифікованих лікарських засобів та 14 проваджень за ознаками використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Крім того, понад 1000 кримінальних проваджень завершено за ознаками інших загальнокримінальних правопорушень, які вчинені організованими групами та злочинними організаціями.

Матеріальні збитки, завдані державі від злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, становлять майже 518 000,00 тис. грн, вилучено приблизно 35 одиниць зброї та 1404 боєприпаси. Серед предметів злочинної діяльності в закінчених кримінальних провадженнях вилучено марихуани –14631,3456 г, кокаїну – 480,8326 г, психотропних речовин – 5290,1325 г, метамфетамінів (амфетамінів) – 5033,3311 г, прекурсорів – 3,2179 кг та 271,4434 л. [4].

У 2019 році виявлено 293 організовані групи, з яких 16 злочинних організацій. Тривалість існування груп та організацій в середньому не перевищувала два роки, а саме 218 організованих груп та злочинних організацій діяли до одного року, 46 до двох років, 5 від трьох до шести років і лише одна існувала більше шести років, здійснюючи протиправну діяльність.

Кількість осіб в складі 170 організованих груп та злочинних організацій становила три особи, у складі 118 груп нараховувалось від чотирьох до десяти осіб, у складі 5 груп діяли від одинадцяти до двадцяти осіб.

За участі чотирнадцяти неповнолітніх осіб діяло 6 організованих груп, з корумпованими зв'язками 29, з яких в органах влади та управління 12. Міжрегіональні зв'язки мали 188 осіб у складі 23 організованої групи, а транснаціональні 39 осіб у складі 6 організованих груп та злочинних організацій, зокрема на етнічній основі здійснювали протиправну діяльність 11 груп.

Найбільша кількість організованих груп та злочинних організацій, а саме 21 діяла у бюджетній сфері, тимчасом як 2 групи у банківській системі, 1 група у фінансово-кредитній системі, 1 у вугільній промисловості та по 2 групи діяли у нафтогазовій та земельній сферах.

За ознаками створення злочинної організації на кінець 2019 року завершено 14 кримінальних проваджень, за ознаками бандитизму 5, за ознаками умисного вбивства 3, з яких 1 вчинене на замовлення, за ознаками розбою 45, грабежу 55, крадіжки 179, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем 85, вимагання 58, незаконного переправлення осіб через державний кордон України 24, за ознаками торгівлі людьми 10. В сфері незаконного обігу зброї, зокрема за ст. ст. 262, 263 КК України на кінець звітного періоду закрито 9 кримінальних проваджень. За ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів учинені організованими групами та злочинними організаціями завершено 801 кримінальне провадження, зокрема 25 проваджень щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, або фальсифікованих лікарських засобів та 17 проваджень за ознаками використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Окрім цього, понад 800 кримінальних проваджень завершено за ознаками інших загальнокримінальних правопорушень, які вчинені організованими групами та злочинними організаціями.

Матеріальні збитки, завдані державі від злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, становлять майже 398 153,82 тис. грн, вилучено приблизно 8 одиниць зброї та 40 боєприпасів. Серед предметів злочинної діяльності у закінчених кримінальних провадженнях вилучено 2 043 397,8822 г наркотичних засобів [5].

У 2020 році виявлено 377 організованих груп, з яких 21 злочинна організація. Тривалість існування груп та організацій в середньому не перевищувала два роки, а саме 278 організованих груп та злочинних організацій діяли до одного року, 72 до двох років, 9 від трьох до шести років і лише одна існувала більше шести років, здійснюючи протиправну діяльність.

Кількість осіб в складі 215 організованих груп та злочинних організацій не перевищувала більше ніж три особи, у складі 153 груп нараховувалось від чотирьох до десяти осіб, у складі 8 груп діяли від одинадцяти до двадцяти осіб.

За участі чотирьох неповнолітніх осіб діяло 3 організовані групи, з корумпованими зв'язками 33, з яких в органах влади та управління 16. Міжрегіональні зв'язки мало 207 осіб у складі 51 організованої групи, а транснаціональні 58 осіб у складі 11 організованих груп та злочинних організацій, зокрема на етнічній основі здійснювали протиправну діяльність 36 груп.

Найбільша кількість організованих груп та злочинних організацій, а саме 28 діяли у бюджетній сфері, тимчасом як 4 групи – у банківській системі, 4 групи – у фінансово-

кредитній системі, 4 – у сфері земельних правовідносин, по одній у паливно-енергетичному та сільськогосподарському комплексі, 6 – у лісовому господарстві, 7 – у переробній промисловості та 3 – у будівництві. Полікримінальну діяльність здійснювало 139 організованих груп та злочинних організацій. Жодної організованої групи або злочинної організації не виявлено у сфері рибного господарства.

Всього на кінець 2020 року завершено 3 кримінальні провадження за ознаками ст. 115 КК України (умисне вбивство), 57 проваджень за ознаками ст. 149 КК України (торгівля людьми), 144 провадження за ознаками крадіжки, 123 грабежу, 55 розбою, 46 вимагання, 160 привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, з яких 25 в особливо великих розмірах. За ознаками виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання під час продажу товарів, збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів закінчено досудове розслідування у 78 кримінальних провадженнях. Одне кримінальне провадження закінчено за ознаками контрабанди та 37 за ст. 246 КК України (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу). За ст. 255 КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній) закінчено 20 проваджень, а за ст. 257 КК України (бандитизм) закінчено досудове розслідування у 17 кримінальних провадженнях.

За ознаками незаконного обігу зброї (262, 263, 263-1 КК України), вчиненого організованими групами та злочинними організаціями, закінчено досудове розслідування у 77 кримінальних провадженнях.

Водночас за ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (ст. ст. 307-327 КК України) закінчено 1178 кримінальних проваджень.

Крім того, понад 1300 кримінальних проваджень закінчено за ознаками інших загальнокримінальних правопорушень, які вчинені організованими групами та злочинними організаціями.

Матеріальні збитки, завдані державі від злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, становлять майже 351 791 тис. грн, вилучено приблизно 20 одиниць зброї, 47 гранат, 7214 боєприпасів та приблизно 1 кг вибухової речовини. Серед предметів злочинної діяльності у закінчених кримінальних провадженнях вилучено 1 558 394 г наркотичних засобів, з яких марихуани – 803 341 г, героїну – 572 312 г, кокаїну – 162 795 г. Психотропних речовин вилучено 37 086 г, з яких метамфетамінів (амфетамінів) – 3217 г, а також прекурсорів – 32 кг та 1611 л [6].

У 2021 році виявлено 499 організованих груп, з яких 45 злочинних організацій. Тривалість існування груп та організацій в середньому не перевищувала два роки, а саме 368 організованих груп та злочинних організацій діяли до одного року, 91 до двох років, 9 від трьох до шести років і лише три існували більше шести років, здійснюючи протиправну діяльність.

Кількість осіб в складі 247 організованих груп та злочинних організацій не перевищувала більше ніж три особи, у складі 242 груп нараховувалось від чотирьох до десяти осіб, у складі 9 груп діяли від одинадцяти до двадцяти осіб та одна група налічувала в собі понад 20 осіб.

За участі п'ятнадцяти неповнолітніх осіб діяло 14 організованих груп, з корумпованими зв'язками 57, з яких в органах влади та управління 33. Міжрегіональні зв'язки мало 354 особи у складі 70 організованих груп, а транснаціональні 44 особи у складі 11 організованих груп та злочинних організацій, зокрема на етнічній основі здійснювали протиправну діяльність 38 груп.

Найбільша кількість організованих груп та злочинних організацій, а саме 44 діяли у бюджетній сфері, тимчасом як 2 групи у банківській системі, 5 груп у фінансово-кредитній системі, 9 у сфері земельних правовідносин, 7 у паливно-енергетичному комплексі, 12 у лісовому господарстві, 4 у сільському господарстві, 6 у переробній промисловості. Полікримінальну діяльність здійснювало 225 організованих груп та злочинних організацій. Жодної організованої групи або злочинної організації не виявлено у сфері рибного господарства. При цьому одна група діяла у сфері приватизації.

Всього на кінець 2021 року завершено 5 кримінальних проваджень за ознаками ст. 115 КК України (умисне вбивство), 45 проваджень за ознаками ст. 149 КК України (торгівля людьми), 180 провадження за ознаками крадіжки, 18 грабежу, 81 розбою, 80

вимагання, 180 привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, з яких 79 в особливо великих розмірах. За ознаками виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання під час продажу товарів, збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів закінчено досудове розслідування у 27 кримінальних провадженнях. Чотири кримінальні провадження закінчено за ознаками контрабанди та 78 за ст. 246 КК України (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу). За ст. 255 КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній) закінчено 66 проваджень, а за ст. 257 КК України (бандитизм) закінчено досудове розслідування у 18 кримінальних провадженнях.

За ознаками незаконного обігу зброї (262, 263, 263-1 КК України) учиненого організованими групами та злочинними організаціями закінчено досудове розслідування у 57 кримінальних провадженнях.

За ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (ст. 307–327 КК України) закінчено 1276 кримінальних проваджень.

Крім того, понад 1900 кримінальних проваджень закінчено за ознаками інших загальнокримінальних правопорушень, які вчинені організованими групами та злочинними організаціями.

Матеріальні збитки, завдані державі від злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, становлять майже 1 510 151 тис. грн, вилучено приблизно 16 одиниць зброї, 11 гранат, 738 боєприпасів та 12 кг вибухової речовини. Серед предметів злочинної діяльності у закінчених кримінальних провадженнях вилучено 140 545 г наркотичних засобів та 84 317 г психотропних речовин [7].

У 2022 році виявлено 395 організованих груп, з яких 40 злочинних організацій. Тривалість існування груп та організацій в середньому не перевищувала два роки, а саме 281 організована група та злочинна організація діяли до одного року, 75 до двох років, 8 від трьох до шести років і 4 існували більше шести років, здійснюючи протиправну діяльність.

Кількість осіб в складі 213 організованих груп та злочинних організацій не перевищувала більше ніж три особи, у складі 177 груп нараховувалось від чотирьох до десяти осіб, у складі 5 груп діяли від одинадцяти до двадцяти осіб.

За участі двадцяти двох неповнолітніх осіб діяло 14 організованих груп, з корумпованими зв'язками 36, з яких в органах влади та управління 23. Міжрегіональні зв'язки мало 196 осіб у складі 40 організованих груп, а транснаціональні 51 осіб у складі 11 організованих груп та злочинних організацій, зокрема на етнічній основі здійснювали протиправну діяльність 27 груп.

Найбільша кількість організованих груп та злочинних організацій, а саме 32 діяли у бюджетній сфері, 7 груп у фінансово-кредитній системі, 9 у сфері земельних правовідносин, 12 у лісовому господарстві, 3 у переробній промисловості, 1 у банківській системі та 1 у паливно-енергетичному секторі. Полікримінальну діяльність здійснювали 161 організована група та злочинна організація.

Всього на кінець 2022 року закінчено 4 кримінальні провадження за ознаками ст. 115 КК України (умисне вбивство), в тому числі 1 вчинене на замовлення, 51 провадження за ознаками ст. 149 КК України (торгівля людьми), 96 проваджень за ознаками крадіжки, 18 грабежу, 40 розбою, 35 вимагання, 210 привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, з яких 28 в особливо великих розмірах. За ознаками виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання під час продажу товарів, збуту або збуту підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів завершено досудове розслідування у 11 кримінальних провадженнях. Одне кримінальне провадження закінчено за ознаками шахрайства з фінансовими ресурсами та 61 за ст. 246 КК України (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу). За ст. 255 КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній) закінчено 65 проваджень, а за ст. 257 КК України (бандитизм) закінчено досудове розслідування у 5 кримінальних провадженнях.

За ознаками незаконного обігу зброї (262, 263, 263-1 КК України) учиненого

організованими групами та злочинними організаціями завершено досудове розслідування у 8 кримінальних провадженнях.

За ознаками злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (ст. 307-327 КК України) закінчено 1291 кримінальне провадження.

Крім того, понад 1000 кримінальних проваджень закінчено за ознаками інших загальнокримінальних правопорушень, які вчинені організованими групами та злочинними організаціями.

Матеріальні збитки, завдані державі від злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, становлять майже 2 432 008 тис. грн, вилучено приблизно 7 одиниць зброї, 4 саморобних вибухові пристрої та 462 боєприпаси. Серед предметів злочинної діяльності у закінчених кримінальних провадженнях вилучено 317 079 г наркотичних засобів, з яких марихуани – 304 036 г, героїну – 44 г, кокаїну – 697 г. Психотропних речовин вилучено 119 357 г, з яких метамфетамінів (амфетамінів) – 16 920 г, а також прекурсорів – 70 кг та 2269 л [8].

Організована злочинність, як суттєвий фактор впливу на суспільні та державні процеси, тривалий час не була предметом уваги як на практичному, так і теоретичному рівнях. «Процеси еволюціонування організованих злочинних груп в терористичні організації та навпаки стали більш помітними лише в останні роки, коли терористичні організації досягають успіху у створенні власних держав чи «державоподібних» утворень. Життєво необхідними для існування організованої злочинності є по-перше, конфлікт (протистояння) й визнання ієрархічності взаємовідносин (відсутність рівності), по-друге, ресурси (матеріальні та людські), і, по-третє, «невключеність» частини суспільства в соціально-економічні та громадські процеси. Майбутні тенденції організованої злочинності формуються під впливом глобальних змін в таких сферах, як демографія, міграція, урбанізація, конфлікти та економіка. До основних тенденцій її розвитку сьогодні можна віднести:

1) організовані злочинні організації та спільноти у всьому світі внаслідок процесів глобалізації стають більш пов'язані між собою та все більше набувають транснаціонального характеру;

2) в транснаціональній організованій злочинності беруть участь як високоструктуровані, так і слабоструктуровані організації;

3) традиційні ієрархічно організовані злочинні групи, в умовах тиску з боку правоохоронних органів, виробили «клітинну структуру», аналогічну тій, що спостерігається, наприклад, у терористичних груп, і яка складається з невеликих мереж, що проводять роботу, яку раніше виконували більш жорсткі структури;

4) завдяки розвитку технологій, засобів комунікації та обміну інформацією і знаннями, злочинні організації не тільки отримали більше можливостей для обміну «злочинним досвідом», а й стали отримувати такий досвід від терористичних організацій, з якими вони все більше починають співробітничати або перетворюватись одна в одну, внаслідок чого відмінність між ними іноді зникає;

5) безпрецедентна міра гнучкості, що проявляється легкістю її пристосовування до змін у суспільстві» [9, с. 200].

«Проведений аналіз статистичних даних щодо стану та рівня організованої злочинності, вказує на зниження кількості вчинених кримінальних правопорушень, які в першу чергу асоціюються з організованою злочинністю, такі, як: умисні вбивства (ст. 115 КК України), бандитизм (ст. 257 КК України), контрабанда наркотичних засобів (ст. 305 КК України). Однак значно збільшилась кількість вчинюваних кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми (ст. 149 КК України); крадіжками (ст. 185 КК України); вимаганням (ст. 189 КК України); привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); незаконним виготовленням, зберіганням, збутом або транспортуванням з метою збуту підкацизних товарів (ст. 204 КК України). Особливу увагу привертає значне підвищення вчинених кримінальних правопорушень щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, передбачених ст. ст. 307-327 КК України. Сьогодні країні світу мають досить розгалужену мережу органів та організацій, що залучені до боротьби з організованою злочинністю як на міжнародному (транснаціональному, транскордонному), так і національному рівні. Система цих органів побудована як по територіальному, так і предметному принципі. Ключовим пріоритетом

С. 320–324.

4. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2018 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (дата звернення: 05.06.2023).

5. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2019 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (дата звернення: 05.06.2023).

6. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2020 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (дата звернення: 05.06.2023).

7. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2021 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (дата звернення: 05.06.2023).

8. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень–грудень 2022 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (дата звернення: 05.06.2023).

9. Крамаренко Ю. М., Скок О. С., Шевченко Т. В., Хашев В. Г. Сучасні питання протидії організованій злочинності в Україні та закордоном : монографія. Дніпро : ДДУВС, 2022. 216 с.

Надійшла до редакції 17.08.2023

References

1. Busol, O. Yu. (2019) Orhanizovana zlochynnist v Ukraini: stan i problemy realizatsii derzhavnoi polityky u sferi protydiv tsonu yavyschchu [Organized crime in Ukraine: state and problems of implementation of state policy in the field of combating this phenomenon]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 2, pp. 60–71. [in Ukr.].

2. Andary, A. Monitoring Threats by Organized Crime. 2020. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3643509>.

3. Pereyhina, R. V., Dmytryshak, Yu. I. (2019) Shchodo stratehii borotby z orhanizovanoi zlochynnisti (na prykladi Ukrainy ta Ispanii) [Regarding the strategy of combating organized crime (on the example of Ukraine and Spain)]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 4, pp. 320–324. [in Ukr.].

4. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanyimi hrupamy ta zlochynnymi orhanizatsiyami za sichen–hruden 2018 roku [Report on the results of the fight against organized groups and criminal organizations for January–December 2018]. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (access date: 05.06.2023). [in Ukr.].

5. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanyimi hrupamy ta zlochynnymi orhanizatsiyami za sichen–hruden 2019 roku [Report on the results of the fight against organized groups and criminal organizations for January–December 2019]. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (access date: 05.06.2023). [in Ukr.].

6. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanyimi hrupamy ta zlochynnymi orhanizatsiyami za sichen–hruden 2020 roku. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy* [Report on the results of the fight against organized groups and criminal organizations for January–December 2020]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (access date: 05.06.2023). [in Ukr.].

7. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanyimi hrupamy ta zlochynnymi orhanizatsiyami za sichen–hruden 2021 roku [Report on the results of the fight against organized groups and criminal organizations for January–December 2021]. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (access date: 05.06.2023). [in Ukr.].

8. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanyimi hrupamy ta zlochynnymi orhanizatsiyami za sichen–hruden 2022 roku [Report on the results of the fight against organized groups and criminal organizations for January–December 2022]. *Ofis Heneralnoho prokurora Ukrainy*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2> (access date: 05.06.2023). [in Ukr.].

9. Kramarenko, Yu. M., Skok, O. S., Shevchenko, T. V., Khashev, V. H. (2022) Suchasni pytannia protydiv orhanizovanoi zlochynnosti v Ukraini ta zakordonom [Contemporary issues of combating organized crime in Ukraine and abroad] : monohrafiia. Dnipro : DDUVS, 216 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Pavlo Tkachenko. Criminology characteristics of crimes committed by organized groups and criminal organizations. Modern society is faced with the complex problem of organized crime, which in turn is a serious threat to public safety and law and order. This article contains an analysis of the criminological characteristics of crime committed by organized groups and criminal organizations. The results of the study highlight the main indicators of persons participating in organized groups and criminal organizations, quantitative indicators, objects and tools of committing illegal acts.

Organized crime is characterized by a high level of organization, systematicity and hierarchical structure. Enforcers play specialized roles, ensuring the effective operation of the organization, which is aimed at illegal activities. The study analyzes in detail the scale and types of criminal offenses committed by criminal groups, including illegal trafficking of drugs, weapons, explosives, human trafficking and other illegal, criminally punishable acts.

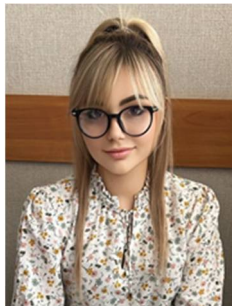
In addition, the work draws attention to the importance of cooperation and connections between criminal organizations, in particular interregional and transnational ones. Attention is paid to areas that are encroached upon by members of groups and organizations in the process of illegal activity.

This research work can be useful for law enforcement officers, practitioners and scientists, aimed at understanding the specifics of organized crime and developing strategies to combat it. Coverage of this topic contributes to a deeper understanding of the nature and scope of this problem, and can also serve as a basis for further research and development of measures to combat and prevent organized crime.

Keywords: *organized crime, organized groups, criminal organizations, banditry, criminological characteristics.*

УДК 343.301

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-334-340

Ірина ЦИБ ©

аспірант

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАРУГА» В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ УКРАЇНИ

У статті за основу змістовного навантаження покладено аналіз практичної діяльності органів досудового розслідування по вище вказаній категорії злочинів за період часу з 01.01.2015 по 01.02.2022, а також аналіз змісту норм Кримінального кодексу України 2001 р. та Кримінального кодексу УРСР 1960 р., що надало назмogu виявити характерні особливості вказаних злочинів.

У науці кримінального права немає одностайної думки щодо того, що саме треба розуміти під наругою в юридичному значенні. Тим самим правильне визначення складу злочину, особливо встановлення суб'єктивної та об'єктивної сторони, впливає на подальшу кваліфікацію кримінального правопорушення. З метою правильного визначення складу злочинів, ознакою яких є наруга, виникає необхідність формування юридичного тлумачення терміна наруга.

Зважаючи на судову практику, встановлено, що здебільшого у судових вирокah вказаної вище категорії злочинів суди акцентують на тому, що суб'єкту злочину притаманна умисна форма вини (64,5 % випадків). Крім того, в судовій практиці відсутні випадки, в яких би було встановлено, що особа, яка вчинила діяння у вигляді наруги над державними символами України або над могилою, діяла необережно. Встановлено, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу суспільно небезпечного діяння у вигляді наруги над державними символами України або над могилою є вина, що виражається у формі умислу, вид умислу – прямий.

Ключові слова: *дефініція, право, закон, злочин, авторитет держави, державні символи, наруга, глум, тотожність.*

Постановка проблеми. У вітчизняній кримінально-правовій науці відсутнє комплексне монографічне дослідження проблеми кримінально-правового забезпечення злочинів, ознакою складів яких наруга, в частині забезпечення охорони державних

© І. Циб, 2023

k_kpk@dduvs.in.ua